

várja el az olvasótól, hogy felismerje ezeket). Nem hagyja magát bezárni semmiféle keretek közé, maga sem emel falakat, bátran nyúl olyan témákhoz is, amelyek nem divatosak az észt irodalomban, és bátran mellőzi a csak kultúrán belülről értelmezhető dolgokat. Ahogy tájai a végtelen nyitottság szimbólumai (az óceán, a sivatag, az őserdő, a tajga), úgy a szövegeiben is ennek a végtelen nyitottságnak, határtalanságnak az igényét találjuk, mindenféle értelemben.

Olyan a Baturin-regény, mintha Joyce és Márquez összefutna a Proust Kávézóban Beckett-tel, és nagy csésze kávék és egyebek mellett elmesélnék maguknak a világot. Ráérősen, nem sietve, de a végtelen elbeszélés végét mégis lekerekítve. Mert a világ, akárhogy is vesszük, azért egy kerek hely. A lehetetlen lehetőségeké. Vagy a lehetséges lehetlenné.

Baturin a nyelvi lehetőségek határait feszegeti, nyelvjárási szóalaktól archaikusig és vagány saját neologizmusig, szaknyelvtől tolvajnyelvig mindent felhasznál. Közben pedig az olvasó folyamatosan rácsodálkozik a létrejött szöveg nyelvi egységességére és szépségére, világosságára. Elbeszéléstechnikája narratológiai tűzijáték, nézőpontok, elbeszélők változtatják egymást nála; narratív prózaszövege néha átbillen prózaversbe, majd drámai-fészes, szójátékos, formailag is forgatókönyvszerű dialógust látunk. Közben fantasztikus történetei, amelyekből összeáll egy-egy regényének a világa, egyszerre humánusak és mélységesen abszurdak. Ráadásul olyan erős motívumháló fogja össze ezeket a szövegeket, amelyhez hasonlóval a hardcore kortárs szépirodalmon edződött, sokat látott olvasó is csak ünnepnapokon találkozik.

Mindezek ellenére (vagy éppen mindezek miatt?) alig fordítják Baturint. Ennek egyik oka nyilván az észt forrásnyelv, Baturin maga a kis nyelvbe zárt világirodalmiság. Az észtek sincsenek nagyon sokan, irodalmuk idegen nyelvre fordítói pedig alig maroknyian. De ez önmagában még nem indokolná a Baturin-fordítások hiányát, hiszen évente úgy hetven-nyolcvan szépirodalmi fordítás így is születik észtről a világ nyelveire, Jaan Kross például kifejezetten ismert és népszerű észt író világszerte.

Személyes véleményem az, hogy Baturin mindenféle szempontból határtalan, túltelített és gyönyörű szövege súrolja a fordíthatatlanság határát. Ez épp elég ahhoz, hogy mindenképpen meg akarjam próbálni... Ha csak rajtam múlna, az első könyve, amely magyarul megjelenik, a *Delfinide tee – Romantiline histooria* [Delfinek útja – Romantikus história] lenne.

Ez a rövid, nem egészen kétszáz oldalas regény 2009-ben jelent meg, a szerző ekkor már 73 éves volt. A bölcs, finom, elnéző humor, a halál témája körüli forgolódás, a szeretet és szerelem – nagyon erős nyelvi kártya a regényben, hogy ugyanazt a szót használja e két fogalomra az ész – tematizálása jóval olvasóbarátabbá teszi ezt a regényt, mint amilyenek Baturin korábbi, karcosabb könyvei voltak, ám eközben a szerző mákszemnyit sem enged a fentebb leírt általános határtalanságigényéből, nyelvi, formai tökéletességéből.

Azt hiszem, az eddigiekből talán kiderült, hogy nem tudom összefoglalni, miről szól ez a könyv... Azt sem tudom elmondani, mi ez a könyv. Arról tudok talán beszélni, mi minden ez a könyv, bár amilyen sűrű szövevetű, akár azt is mondhatnám: minden. Regény. Delfin-, ember-, szerelem-, szeretet-, remény-, hit-, óceán-, halál-, gyógyulás-, határ-, identitás-, név-, család-, magány-, nyelv-, hang-, némaság-, fény-, sötétség-, elbeszélésregény. És még ki tudja, mi minden. A szerző szinte végtelen sok kapaszkodót kínál, és egyszer sem hagyja kiesni a történetből az olvasót.

Az alcím azt állítja: *romantikus história*. Valójában sok-sok história – egyik romantikusabb, mint a másik, és mindegyiket az elbeszélésbe külön beillesztett elbeszélésként kapja az olvasó – találkozik a világ egy bizonyos pontján, az Elsüllyedt Hajók Kikötője körül. A históriák fonódnak, alakulnak, találkoznak, szétválnak, visszakanyarodnak, házagokat hagynak, összecsomósodnak. Végül olyan érzése lesz az olvasónak, hogy ebben a világban minden mindennel összefügg, de ezeket az összefüggéseket nem kell feltétlenül fölérnie ésszel. Rábízsa magát a szerzőre, és hagyja, hogy sodródjék a történetek óceánján, mint hajóroncs a szökőárral. És nem fog eltévedni.

Valahol, az óceán egy magányos, trópusi partszakaszán, a Lasuria-parton különös építmény magasodik: hajdan elpusztult hajók, az óceánfenék rengései által mozgásba lendült roncsok a világóceán legkülönbözőbb pontjairól, a világtörténelem legeltérőbb időpontjaiból származó, híres, hírhedt és ismeretlen nevű hadi- és békebeli hajók maradványai tornyosulnak itt partra vetve egymás hegyén-hátán. Akár végigjárhatnánk a hajóépítés történetét, megérezhetnénk ádáz tengeri csaták lőporfüstjét is, sőt lélegzet-visszafojtva még az áldozatok imáját és átkozódását is meghallhatnánk. Ezeket a hajókat nem a dicső kezdet, hanem a dicstelen vég hozta itt össze, az óceáni kőzetlemezek mozgásának kiszámíthatatlan erői új életet, új lehetőséget adtak a gályáknak, halászhajóknak, luxusjachtoknak, teherhajóknak, vitorlásoknak, kuta-

tóhajóknak, tankereknek, gőzösöknek és a sokemeletes építmény pillanatnyi csúcán egy legújabb generációs atom-tengeralattjárónak. Itt lettek kikötőre, ahol minden átmeneti, sosem lehet tudni, mit hoz és mit visz magával a következő harmincméteres árhullám, mikor robban fel egy torpedó valamelyik hadihajón. Egyszóval: bármi megtörténhet, akár az is, hogy semmi sem történik.

A Kikötő földszintjét egy száz éve elsüllyedt személyszállító hajó, a Fortuuna Sürpriis képezi. Ez egyben az Elsüllyedt Hajók Kikötőjéhez címzett szálloda is. A személyzete a hajóroncsokhoz hasonlóan, véletlenül került éppen erre a helyre: a főnök olasz, Pino Pinizzimo, művésznevén Piano Pianissimo, a professzionális bariton, aki folyvást operaáriákat énekel tökéletes pontossággal és bő nadrágban, mert az egyik oldalon lóg a fenéke. A kidobóember Archibald Chibald négyszeres bokszzilágbajnok, aki reggeltől estig a terasz körüli babérsövényt nyírja, ami egyrészt akadályozza a kilátást a végtelen óceánra, másrészt állandóan korlátozni kell a növésben. A szállodához tartozik még négy nő, Kreetta-Nikoreta, Aasia-Aspasia, Brazili-Lizzi és Priskilla-Polaris, a Tisztító Szenvedély Nővérei, a szent prostituáltak, akik szolgáltatásaikkal mindenféle emberi betegséget, sérülést orvosolni tudnak, a sövénynyíró ollóval megvágott ujjtól az elszabadult láncfűrész levágta karig, a leprától a süketnémaságig bármit. Egyvalami közös a személyzetben: előző életükből azért menekültek el, mert találkoztak a halállal. Ki úgy, hogy maga ölt, ki úgy, hogy halálra ítélték. Viszont aki úgy tudja, ölt, valójában nem ölt, akit pedig halálra ítélték, azt nem végezték ki. Mindnyájan fölszálltak az első, akárhová induló hajóra a legközelebbi kikötőben. És most itt vannak. Nem is annyira személyek, mint inkább históriák. Önmaguk története. Élnek, éldegélnek, a Kikötő hajóinak felszerelését, rakományát használják forrásként.

Pino és Archibald minden napját ezzel a párbeszéddel indítja:

„– Arch!

– He?

– Nézd meg, fölkelt-e már a nap.

– Ha még lenne egy kis türelme, színyőre, egyúttal azt is megnézném, fölkelt-e már a hold is”¹ (5).

1 „»Arch!«

»Ah?»

»Vaata, kas päike on juba tõusnud.«

»Kui teil oleks kannatust, sinjoore, ma vaataksin korruga, kas ka kuu on juba tõusnud.«

– A könyvből vett idézeteket a szerző fordításában közöljük.

A sövényen túl két végtelen találkozik a homoksávbán: az óceán és az őserdő. A hotel személyzete üzleti kapcsolatban áll az őserdő lakóival – az őslakosokkal, a favágókkal, a csempészekkel, a majmokkal. De ebben a világban fura szabályai vannak az üzletnek. Például a név olyan érték, hogy aki nevet ad valakinek, az komoly ellenszolgáltatásra számíthat. Fizetést senki nem kap. Munkadíjnak az is elég, ha valaki bevallja, hogy nem tud fizetni. Vásárolni viszont lehet. Pino és Archibald például a pénzszállító hajó roncsából származó milliókért megveszi a gyémántcsempészekről a drágakövekkel telitömött, szállításra előkészített, halálra ítélt egzotikus vadállatokat, majd életük kockáztatásával – különösen a kígyókkal kell vigyázni – szabadon engedik őket az őserdő szélén. Ugyanezt teszik a különleges növényekkel, de ezekről mindig azt is megtudakolják, hogy egészen pontosan honnan, melyik völgyből, melyik folyó melyik kanyarulatából ásták ki őket, és visszaviszik, visszaültetik ugyanezekre a helyekre az utolsó orchideát is. Kérdés lehet ugyan, hogy egy gyémánttal megettetett kígyó vagy egy kiásott, hetekig hurcolt, visszaültetett orchidea meddig marad életben ismét szabadon, de ez nem ennek a világnak a kérdése. Itt a lehetőség a lényeg.

Nem messze a szállodától keresztény misszió áll, templom és kórház, egy pappal, aki a Papa névre hallgat, mert van benne valami pápapaszerű, és egy orvossal, akit Dohtornak neveznek. Az orvosnak csak egyik kezén vannak ujjak, így operál, a pap pedig agyagmaszkokat formáz bűnösök arcvonásaival, és várja, hogy imái erejétől megváltozzanak az arcok. Talán mondanom sem kell, mindketten közel kerülnek a halálhoz...

Az óceánban feltűnik egy új szereplő, akit a szálloda személyzete távcsővel figyel: a Delfinpásztornak elnevezett nevenincs fiú delfinokkal. Mint saját elbeszéléséből megtudjuk, ő egy vízi Maugli, akit elsodort az óceán, delfinek nevelték fel, delfincsaládja van, delfinül beszél. Az emberek nyelvét érti, válaszolni viszont nem tud nekik, mivel nincsen hozzá hangja: csak az óceánban nyílnak meg a hangszalagjai.

Nemsokára a parti homoksávon – nem az erdőből és nem az óceánból, hanem abból az irányból, ahonnan nem szokás ide érkezni – egy újabb jövevény is megjelenik: egy háborús gyilkológépnek kiképzett, hányatott sorsú nőnemű izomkoloszsus, Sonora, aki beköltözik a szállodába és terrorizálni kezdi a személyzetet.

Sonora és a Delfinpásztor – mindketten halálmenekültek, problematikusa a nevük is, az identitásuk is, így van helyük ebben a világban. Kettejük kapcsolata fokozatosan szerelemmé alakul, együtt úsznak az

